

LISTEK.

Carska krona in suženjska veriga.

Odlomek iz zgodovine bolgarske države. Po nem. izvirniku spisal A. M.

(Dalje.)

Bazilij je komaj ušel; vsa prtljaga, vojna blagajna, celo cesarski znaki, so prišli v roke Bolgarom. Bila je uničena skoro vsa grška konjenica. Z ostanki svoje vojske je došel Bazilij v Plovdiv, neprestano preganjan od sovražnika. Tako se je končala 18. velikega srpana 986 prva vojska, katero je Bazilij bojeval z Bolgari.

Bazilij je sedaj premišljeval, kako bi se maščeval nad Bolgari. Vest o njegovem porazu je povzročila, da sta se uprla dva njegova najboljša vojskovodja ter iztezala roke po cesarski kroni. Med tem, ko je bil Bazilij zaposlen s temi zmešnjavami, je razširil Samuel meje svoje države s tem, da je iztrgal Bizantincem važno mesto Drač. Sedaj je vladal čez ves balkanski polotok tja do carigradskega obzidja; le mesti Solun in Silistrijo je imel še cesar.

Preteklo je 10 let, predno si je upal Bazilij začetni z Bolgarsko novo vojsko. Začela se je z velikim porazom cesarjevega poveljnika Gregorja Faronita, na kar je Samuel prodril v Tesalijo in plenil celo po Peloponezu. Tedaj je Bazilij poslal poveljnika Urana, načelnika zapadnih pokrajin, v Solun, da bi napadel Bolgare za hrptom. S silnimi pohodi je došel Uranos do reke Spherija, kjer je zadel med goro Eto in Ohrido na bolgarsko vojsko, ki se je pred kratkim, obložena z bogatim plenom, povrnila iz Moreje in preokračila Termopile.

Bil je pust, meglen dan. V gorah je bilo poprej mnogo dežja in Spherij je valil svojo umazano, naraslo vodo z deročo silo; njegovi valovi so ločili sovražni armadi. Bolgari so se radi globoke, šumeče reke, smatrali varne pred vsakim napadom. Dolgo je iskala Uranos v strugi prehoda, ki bi mu omogočil, spravi celo vojsko na nasprotno obrežje; toda nikjer se ni prikazala plitvina. Tedaj pridejo iz sosesčine Grki in izdajo mesto, kjer bi bil prehod mogoč. V prihodnji noči so prebredle cesarske čete reko. Bolgari so trdno spali.

Naenkrat nastane divji krik. Grki so planili na sovražni tabor in nastalo je krvavo klanje. Od spanja omoteni Bolgari niso imeli več časa, da bi zgrabili za orožje in tema jih je ovirala, da bi spoznali drug drugega. Večji del Samuelove vojske je padel pod ostrino grških mečev. Celo Samuel in njegov sin Gabriel-Roman sta bila težko ranjena. Rešila sta se s tem, da sta se napravila mrtva in ostala med mrličih, dokler nista v temi prihodnje noči lahko prišla čez višine Pindusa v glavno mesto Prespo.

Samuel je doživel nepričakovan poraz. Bila je uničena skoro vsa njegova vojska, in še desetletja potem so ležale na bojišču neštivilne kosti ubitih Bolgarov.

Od tega časa Bazilij ni več pozabil bolgarskega vprašanja. Leta 1000 se je posrečilo grški armadi, da je zavzela mesta Veliko Preslavo, Malo Preslavo in

Pliskov. Sledečega leta je Bazilij vzel Bolgarom različne, zelo važne utrdbe, kojih branitelji in obenem najboljši Samuelovi vojskovodje so bili odpeljani v grško jetništvo. L. 1002 si je Bazilij osvojil vse podonavsko ozemlje in premagal Samuela ob reki Vardar. Posledica tega je bila, da se je udala trdnjava Skopje, kjer je poveljeval Roman, sin carja Petra. Za ta čin je podelil Bazilij vnuku velikega Simeona naslov patricija in visoko službo v državi.

Bazilij je bil lahko zadovoljen s svojimi uspehi; oslabil je tako svojega nasprotnika, da ni smel več poskusiti bitke na odprtem polju, ampak se je moral držati za utrdbe. Njegovo ozemlje je bilo skrčeno že do Zapadne Macedonije, Albanije in Sofije.

Med obema državama je trajala vojska skoro 11 let. Samuel je pač lahko sklepal iz neupogljivega značaja svojega nasprotnika, da ne bo miroval, dokler ne razruši cele bolgarske države.

Došlo je l. 1014. Bazilij je sklical novo vojsko, ki naj bi odločila njegovo usodo. Samuel je korakal proti reki Strimonu in zaprl v gorah Rodope prelaze pri Klidionu in Kimpulougu. Za širokom nasipom je taborila bolgarska vojska. Bazilij sam je poveljeval. Pogumno so naskočili Grki bolgarske okope. Toda razbile so se ob bolgarski hrabrosti cesarjeve naskovalne čete. Že se je hotel umakniti Bazilij. Tedaj se je pa posrečilo cesarjevemu poveljniku Nikeforu Ksifiju, da je Bolgare obkolil in jih napadel za hrptom. Sedaj je bil ves odpor brezuspešen; Bolgari so bili razsekani na kosce in 15.000 je bilo zajetih. Samuel je k sreči še zdrav pobegnil. Že so ga obkolili sovražniki, da bi ga vjeli, a njegov sin Gabriel ga je s krepko roko otel iz sredine sovražnikov, ga hitro spravil na konja in z njim oddirjal.

Nekoliko dni pozneje so napadli Bolgari v neki soteski grški oddelek in ga skoro popolnoma uničili. Ta poraz je cesarja zelo osupnil; toda navdal ga je tudi s strahovitim srdom in premišljal je, kako bi se maščeval nad nasprotnikom.

Car Samuel se je po porazu ob Strimonu vrnil v svoje stolno mesto, da bi storil nove korake za nadaljevanje vojske. Nekega dne pa pride eden izmed njegovih slug v njegovo sobo.

„Gospod, gospod!“ je sopihal mož, smrtno blede. Car Samuel je vprašal slugo, kaj se je pripetilo. Nato je začel mož plakati kakor otrok.

Samuel ni vedel, kaj naj si misli o čudnem vedenju moža. Nenadoma se odprejo vrata in neki carjev dostojanstvenik pripelje slepega človeka. Car se je zgrozil nad to prikaznijo.

„Kdo si?“ vprašal je nesrečneža. „Veliki car“, je začel pripovedovati, „jaz sem eden od onih, ki so se s tabo borili proti krutemu Baziliju ob reki Strimon in prišli v roke Grkom.“

„Kdo pa te je tako pohabil?“ je vprašal Samuel sočutno.

„Oj, vzvišeni car“, odgovoril je ubožec z bolestinim glasom, „ne vračam se jaz sam v domovino v takšnem stanju, mene so le oni odposlali naprej, ki so ravno tako nesrečni kakor jaz, da bi ti naznanil njihov prihod.“

Samuel je hitel iz sobe, da bi videl, se li uresniči njegova grozna slutnja. Toda komaj je stopil na prosto, zastala mu je v žilah kri. V skoro brezkon-

nih vrstah je čakalo pred njegovo palačo onih 15.000 mož, ki so jih zajeli Grki ob reki Strimonu, skoro vsem so manjkale oči. Dejali so carju, da je to Bazilijevo delo, ki je dal vse vjete Bolgare na ta način pohabiti; le vsakemu desetemu možu je pustil eno oko, da lahko vodi ostale v domovino.

Ob groznem prizoru se je Samuel onesvestil in padel na zemljo. Prinesli so mu sveže studenčnice, na kar se je kmalu zavedel. Komaj pa je popil vodo, ga je napadel hud srčni krč in 2 dni pozneje je umrl (15. kimovca 1014).

Kakor hitro je Bazilij izvedel, da je pobrala smrt njegovega velikega nasprotnika, se je podal zopet na Bolgarsko. Kar ni dosegel pred njim noben Grk, dosegel je on. Prodril je v ohridsko ozemlje, požgal v Bitelu carski grad in opustošil deželo. Nato se je napotil nazaj v Solun.

Bazilij II. se imenuje v zgodovini „klavec Bolgarov“; njegovo nečloveško delo, ki ga je začel na ubogih bolgarskih vjetnikih, bi bilo vredno kakšnega afrikanskega poglavarja.

Samuel se nedvomno prišteva k največjim vladarjem bolgarske države; bil je mož, plodovit na velikanskih mislih in obdarjen z dušo, ki se ni ustrašila pred izvršitvijo najdrznejših naklepov. Njegova smrt se je smatrala tudi v inozemstvu za pomenljiv dogodek. Neki italijanski zgodovinar pravi, da je njegovo smrt naznanil nebeški odposlanec že vnaprej, ko piše: „L. 1014 se je prikazala zvezda repatica in umrl je kralj Samuel“.

Suženjska veriga.

S carjem Samuelom, ki je umrl okoli l. 1368., se je skrila srečna zvezda Bolgariji. Njegov sin Janez Šišman se ni zapletel le s Carigradom v hude razprtije, ampak bližala se je tudi dan za dnevom nevarnost pred Turki. Kakor hitro si je izvolil Murad I. za svoje glavno mesto Odrin, je podjarmil bolgarska obrežna mesta in prisilil Šišmana, da ga je pripoznal za svojega gospodarja, kakor tudi, da mu je dal svojo sestro Tamaro za ženo (1366); vendar je ostala sultanka zvesta veri svojih otroških let, in zato še dan-današnji onevajo „belo Bolgarko“ narodne pesmi v njeni domovini.

Z brezkončnimi prepri in poboji so potrošile krščanske države balkanskega polotoka svoje najboljše moči, mesto da bi se združile v skupno obrambo. Sicer je poskusil srbski kralj Vukašin s svojim bratom Uglješo poleti 1371, med tem, ko je imel Murad I. opravka v Aziji, da bi zadal Turkom smrtni udarec, a se je načrt ponesrečil in Srbi so bili od turškega poveljnika Lalašina ob zgornji Marici 26. kimovca hudo tepeni. Vukašin in njegov brat sta izgubila življenje kakor tudi mnogo plemenitnikov.

Po tej zmagi so preplavili Turki vso Macedonijo. Srbski vladarji Zgornje Macedonije so postali Muradovi podaniki, dasiravno so se branili nekateri na vse kriplje tej usodi. Ta odpor je pripomogel dvema k nesmrtni slavi, kralju Marku, kojega grad je ležal zahodno od Prilepa na visoki pečini, in njegovemu prijatelju Konstantinu, knezu v Velbuždu v Severni Macedoniji. Oba, posebno pa kraljevič Marko, sta proslavljena v narodnih pesmih slovanskih narodov.

(Dalje prih.)

Iz celega sveta.

Protij pijančevanju v nemški armadi. Med celim nemškim vojaštvom je pitje opojnih pijač že zelo ponehalo vsled uvedbe raznih zmernostnih naprav in odločb. Letos je nemško vojno ministrstvo za vsakega služečega vojaka naročilo brezplačno protialkoholne liste, v katerih se z raznimi vzgledi in podobami popisujejo slabe posledice pijančevanja. Od jeseni naprej bo dobil vsak nemški rekrut pri vstopu v vojašnico tak list v roke.

600letnica strelnega orožja. Letos je ravno 600 let, odkar se je izdelala prva „puška“ v Lütlichu, ki je obstojala iz železne cevi in s katero so streljali s pomočjo zažigalnice. Pozneje so orožje nekoliko izboljšali in ga rabili do 17. stoletja. Odslej so rabili mesto zažigalnice kresilni kamen, s katerim se je s pomočjo pritrjenega jekla užgala goba, ki je vnela smodnik. Ker je bila cev zgoraj odprta, se je moglo streljati le ob lepem vremenu. Od l. 1818 naprej pa se strelno orožje vedno bolj izpopolnjuje.

Kako je zdaj na Bolgarskem. Po zadnjih poročilih iz Bolgarije je tam velika draginja. Učenih ljudi je zadosi, delavske razmere so pa za tuje mšči trde: dela mnogo, pa malo zaslužka. Obilo je rodovitnega, neobdelanega polja, ki je po ceni na prodaj, a samo domačinom. Tujec ne dobi niti pedi zemlje. Pač pa bi si utegnili naši trgovci in obrtniki v Bolgariji dobiti denar.

Svarilo pred lažnjivimi oglasi. Trgovska in obrtniška zbornica v Gradcu svari pred lažnjivimi oglasi v nemških listih, kjer se ponujajo bogati zaslužki brez vsakega truda in nevarnosti. Tako oglasi so navadne goljufije, s katerimi izvabljajo židovski odeluh denar od lahkovernih ljudi, ne da bi jim preskrbeli obljubljene službe.

Nova iznajdba. Francoski profesor Arsoval v Parizu je iznašel neko novo razstrelivno snov, katera ima baje 10krat večjo silo v sebi kot dinamit. Ta razstrelivna snov je sestavljena iz saj in tekočih plinov.

Prepovedane godbene priprave (avtomati). Kakor znano, je finančno ministrstvo pred kratkim prepovedalo vsem gostilničarjem in kavarnarjem, imeti v svojih prostorih godbene avtomate, ki igrajo za denar. Ta prepoved pa se premalo uvažuje. V Gradcu so obsodili že par gostilničarjev iz mesta in okolice, ki se niso ravnali po tem ukazu. Tudi pri nas se slišijo še vedno iz marsikaterih gostilne glasovi godbenih avtomatov. Gostilničarji, pozor!

Iz življenja Oskarja I., kralja Švedov. Ta, l. 1859. umrl, zelo priljubljeni kralj, je posebno rad hodil nepoznan, oblečen v priprosto obleko, po svojem glavnem mestu Stokholmu. Nekega dne je šel na izprehod v sivi, debeli suknji, z mogočnim, širokim klobukom na glavi. Iznemada zapazi neko gospo, ki je šla protipostavno onostran tlaka tudi navzgor. Hitro pokliče stražnika, ki pa kralja ne spozna in mu reče: „Čuj, ali niso vsi pešci, ki gredo po ulici navzgor, dolžni iti po tej strani?“ — „Da, gospod.“ — „No, potem reci oni-le gospej, da naj se takoj potruzi na to stran.“ — „Ali, gospod, to je vendar kraljica.“ — „In ravno zaradi tega. Ta mora vendar spoštovati pred vsemi drugimi postave! Če se pa ti bojiš, prevzamem jaz tvojo službeno dolžnost.“ — In kralj je zaklical gospej, da naj takoj pride na pravo stran. Kraljica, čuvši znani glas, se obrne, osupne, pride čez ulico in dene roko — pod pazduho hudodelca, katerega je v duhu videl od smrti prestrašeni stražnik že na vislicah. — „No, vidiš“, pravi kralj popolnoma trdemu stražniku, „da kraljica spoštuje postave, samo ti nisi izpolnil svoje dolžnosti!“ — Isti kralj je nekaj sprejel nekaj poslancev iz pokrajine Delekarlien k posebnemu dogovoru. Imel je veliko veselje, poslušati proste kmete. — „Slišal sem“, pravi kralj enemu izmed njih, „da tikate vse ljudi brez razlike.“ — „Tako je, Veličanstvo“, odgovori kmet-poslanec, „mi tikamo vse ljudi, le t e b e ne.“

Esad-paša. Esad-paša, o katerem se je zadnje čase toliko pisalo, ima sedaj 50 let. Njegova preteklost je pisana in polna čudnih dogodkov. On je poglavar močne albanske rodbine, ki se je proslavil že v svoji mladosti v „krvni osveti“. Pet Albancev, ki se niso plašili nikakega truda, mu je bilo vedno na razpolago. Esad je bil njihov glavar, poveljnik razbojni-

ške družine in nekake vrste gospodar z železno pestjo. Njegov brat Sami-beg Toptani je s pomočjo zvijač postal zaupnik sultana Abdul Hamida, potem celo sultanov pritočnik, in kot tak je otvoril pot na sultanov dvor tudi njegovemu bratu Esadu. Sultan je bil dosleden politik svojih prednikov, ki so postavljali razbojnice za policiste, in tako je postavil Esada za poveljnika janinske posadke in mu na ta način otvoril pot za lepo prihodnost. Ko je Esadov brat umrl kot žrtev krvavih zvijač v Carigradu, je izvršil Esad na morileca svojega brata krvno osveto in z enim delom svojih vojakov pobegnil v gore. Od tam je dal po svojih banditih (roparjih) ubiti tatara Osmana, janinskega upravitelja. Leta 1908. je stopil v vrste mladoturkov proti svojemu dobrotniku Abdul Hamidu. Postal je poslanec Drača v turškem državnem zboru. Ko je videl, da mladoturki ne gredo vredno, jim je obrnil hrbet in pravijo, da je on poskušal ubiti predsednika mladoturškega državnega zbora. Tudi v Skadru je bil Esad nasilnik. Hasana Riza je dal ubiti in on je postal poveljnik trdnjave. Esad je tip lahkoživca, kakoršni so na vzhodu osnovali države, in to bi mostoriti tudi Esad-paša, ali menda je izprevidel, da s proglašanjem za kralja Albanije ne bi uspel prav po svoji volji, zato je odnehal. Ali najbrže bo imela Evropa še opravila z njim, kajti on gotovo ne bo miroval, marveč ostane zvest svojim tradicijam, svoji razbojniški preteklosti, in kot tak gotovo ne bo za mir in red v novi državi Albaniji. Esad-paša utegne veljati še lepe novice evropske velevlasti.

Strah pred avtomobilom. Ob priliki poroke nemške princezinje z Ernestom Avg. Kumberlandskim je hotel podariti angleški kralj poročencu lep samodreč. Ko je pa izvedel, da se je v kumberlandski rodbini pripetilo že več nesreč z avtomobilom, je zapovedal, naj zadržijo naročeni samodreč na potu. Lansko leto se je namreč poročencev brat pri taki vožnji smrtno ponesrečil in umrl. Princev oče pa je pred kratkim povozil nekega dečka; isto se je zgodilo tudi poročencu, ki je ob priliki svojega obiska v Karlsruhe povozil nekega dečka, ki je nato umrl. — Mesto nameravanega avtomobila je podelil angleški kralj poročencema dragoceno darilo iz zlahtnih kamnov.